

Febris malignae pathologia ... / [Johann Heinrich Goetz].

Contributors

Goetz, Johann Heinrich.
Sigwart, Georg Friedrich, 1711-1795.
Universität Tübingen.

Publication/Creation

Tubingae : Typis Schrammianis, [1768]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/hpu8kaht>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

9
FEBRIS MALIGNAE
PATHOLOGIA,

QVAM

IUVANTE DEO T. O. M.

RECTORE VNIVERSITATIS MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO AC POTENTISSIMO DOMINO

DOMINO

CAROLO,

DVCE WIRTEMBERGIAE AC TECCIAE, rel. rel.

CONSENSV GRATIOSAE FACVLTATIS MEDICAE,

PRAESIDE

EXCELLENTISSIMO ATQVE EXPERIENTISSIMO

DOMINO

GEORGIO FRIDERICO
SIGWART,

PHILOSOPHIAE ET MEDICINAE DOCTORE,

CHIRVURGIAE ET ANATOMIAE PROFESS. P. ORD.

MEDICO AVLICO,

PRAECEPTORE AC PATRONO SVO COLENDISSIMO,

PRO SVMMIS IN MEDICINA OBTINENDIS HONORIBVS

Die Octobr. MDCCLXVIII. H. L. Q. C.

PVBLICAE ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTIT

A V C T O R

IOANNES HENRICVS GOETZ, Heilbronnensis.

TVBINGAE, TYPIS SCHRAMMIANIS.

DEO
PATRIAE
PATRONIS
ATQUE
AMICIS.

§. 1.

*T*hematis, quod elaborandum sumsi, *rationem*, ni fallor, determinate exprimit huius opellae rubrum. Sponte quoque patet, paginis hisce non comprehendi posse *plenior*em & *specialior*em etiam de febribus malignis *doctrinam*. *Generatior*em tantum hic de illis intendo disquisitionem, *pathologicam* nempe, adeoque *theoreticam* quidem, sed talem, quae certioris circa illas *praxeos* esse possit *fundamentum*.

§. 2.

Pertractabo eam, qua licebit, *brevitate*, & pro virium mearum modulo, conquisitis undique rerum & argumentorum momentis primariis.

§. 3.

De *Thematis* huius *gravitate*, *necessitate* & *utilitate* vix est, quod addam. Nam me etiam tacente, res ipsa loquitur. *Mortis messis febres malignae!* Ipsum iam *morbi maligni truculentum nomen* eiusdem clamat *ingenium*, indeque metuendum *periculum*, & quovis artis nostrae indefesso studio, vel *imminens* praecauendum vel *praesens* auertendum.

§. 4.

VETERVM quidem aequae ac RECENTIORVM industria in subdolo atque atroci hoc sanitatis ac vitae nostrae hoste detegendo ac profligando ita iam versata est, ut videri posset, nil amplius desiderari posse, in quod ultra inquiri oporteret. Verum enim vero nihilominus in hoc ipso argumento necdum omnes consentire deprehendo, adeoque operae omnino pretium esse existimo, dispicere, a qua parte in posterum in praxi mea futura stare mihi liceat. Deinde cum non semper plane noua protrudere possimus, expedit certe etiam aliorum inuenta colligere, collectaque sollicitius expendere, inque ordinem redigere atque hinc inde demtis forte demendis, additisque addendis, ita excutere, ut ea confidentius in usus nostros trahere possimus *practicos*.

§. 5.

Verfabor quidem in *generaliori* tantum hac *materia pathologica*, verum nec hoc instituti praesentis *usui* repugnabit. Quid? quod eo ipso tanto *utilior* esse poterit haec disquisitio. Generaliora etenim sub se comprehendunt *specialiora*, & ab illis ad haec parata est via. Quicquid de febre maligna in *genere* cognitum habemus, illud ad quamlibet febrem malignam in *specie* & *cognoscendam* & *curandam* facili opera trahi poterit & utiliter applicari.

§. 6.

Hoc itaque *sine* ne destituar, in enucleando hoc *themate* eo progressurus sum ordine, ut ea, ex quibus alia intelliguntur, praemittam, sic more solito totam comprehensus morbi huius *pathologiam*. Ante omnia de eius *indole* & inde petenda *genuina notione* determinanda, dein de eiusdem *causis*, *veris* seu *efficientibus* pariter atque *improprie* sic *dictis*, *conditionibus* nempe, sub quibus illae operantur, eruendis, & denique de eiusdem *effectibus*, seu *symptomatibus signisque* exponendis sollicitus ero.

§. 7.

Primum omnium itaque est, ipsius huius morbi *definita* cognitio. Ecce! tibi eam. En! breuissimam, sed, ut una decet, *genuinam*

genuinam & adaequatam eius definitionem. Febris maligna est febris putredinosa. Ergo vel putridae vel minimum putrescentis indolis. Huic opponitur benigna, posito sic adaequato huius varietatis fundamento. Omnis enim morbus, adeoque & omnis febris, vel inuoluit eiusmodi motum mixtionis animalis putredinosum, seu eum, quo possit produci diathesis mixti putrida, vel eum non inuoluit. Fixo hoc & adaequato fundamento nititur, ut morborum generalis in malignos & benignos, ita & febrium specialis, in febres benignas & malignas. Quid harum nomen definite designet, id ex iam definita illarum indole innotescit sponte. Contrariorum enim contraria est ratio, & ultra hic progredi nil attinet.

§. 8.

Alii paululum aliter loquuntur, quorum tamen *dicendi* potius quam *sentiendi* ratio a nostra (§. 7.) differre videtur, si discesseris ab iis, qui spreta accuratiori pathologia definitiua, morbos, de quibus agunt, *vel vix de nomine* notos faciunt, *vel plane fabulosis* characteribus insigniunt, *vel quae ad specialiores* de illis doctrinam spectant, in ea coacervant, omnia misere confundentes. *Illustr.* de HAEN in *Ratione medendi* P. III. pag. 3. & in *Diuisione sua* febrium pag. 127. *malignas*, dicit, *quas insolita symptomata, eaque praua comitantur, quas consueta auxilia, imo & multa alia insueta nedum non leuant, sed potius exasperant, quaeque demum multos perimunt.* Ex improvise lethales eas pronunciat BOERHAVE in suis *institutionibus* pag. 919- dicens: *quin etiam ex omnibus his bene perpenfis intelliguntur signa malignitatis in acutis, quum enim haec significet celerrimam morbi mutationem in mortem.* Quibus etiam Celeberrimus GAVBIUS in sua *pathologia* §. 876. consentit. Celeberr. LIEUTAUD in *synopsi uniuersae praxeos medicae* T. I. pag. 20. scribit: *Quid sibi velint autores per febrem malignam vix ex fusioribus scriptis patet. Nec dilucidior praxi incumbentium mens cum pro nutu & arbitrio varias febres reconditae indolis, dummodo grauioribus stipentur symptomatibus hoc nomine insigniunt. Absit ut imperitorum more horum characterem impertiamur cuius obuiio morbo mali moris vel insuetis & grauioribus symptomatibus stipato. Iuxta tamen Antiquorum mentem has duntaxat febres sic vocitare licet, in quibus naturae*

vires obruuntur, adeo ut nec pulsus velocitas nec symptomatum vehementia morbi perniciosi consonent. Celeberr. TISSOT malignitatem in defectu vis vitalis ponit in *Tentamine de morbis ex masturbatione*, pag. 201. dicens: *malignitas mihi nil aliud est nisi defectus vis vitalis deficientibus praesertim aut alteratis spiritibus animalibus*, & in libro, qui inscribitur: *Abhandlung an das Land-Volk*. Cap. XVII. pag. 269. inquit: *Man nennt boesartige Fieber, vvo Gefahr sehr gros ist, hingegen die Zufaele dem Anschein nach nicht fürchterlich sind*. In quo ergo, ut cum Illustribus loquar sentiamque AVTORIBVS *Comment. Lips.* qui idem ita habent T. XII. pag. 547. recte dissentit a IVNCKERO, qui *proportionatas* hic ab anima moveri dicit turbas. Quae enim hic proportio? qui tum motus ad commodati quando, ut ipse loquitur AVTOR *maiolem hostem anima hic leuioribus adgreditur armis?* Quae hic animae sapientia? quae eius intelligentia abs se ipsa non intellecta, & a nemine unquam intelligenda?

§. 9.

Haud immorabor fusiori horum conceptuum disquisitioni cum planum sit, maxime idoneorum Autorum conceptus ei, quem dedi (§. 7.), non plane repugnare. Putredinosam indolem tantum non omnes agnoscunt. Morbi vero, quos *putrida* per humores disseminata induxit *labes periculosi* sunt omnino & *insolitis* comitantur *symptomatibus* & ex *improviso* *lethales* fiunt; labefactatis nempe ex miasmate putrido, vitae fontes aggrediente, aegroti viribus animaleoconomiam quam maxime non posse non labescere & facillime corruere palam est. Putredinosam denique indolem testantur primaria illius phaenomena, *cadaverosus* nempe foetor, *der Leichen - Geruch*, in *perspirabili pulmonali* ex ore, in *cutaneo* ex cutis spiraculis, in *urinarum*, in *foecum aluinarum* putore, in *toto* denique *corpore a morte naribus* obuius. Utrum malignitas & diathesis putrida ipsa sit morbus, an febris? num itaque *e. c.* febris pro mero pestis symptomate sit habenda, controuertitur. Inutilis haec mihi videtur res, & logomachiam sapere. Saltem nulla pestis, nulla similis malignitas absque

que febre cogitari potest, licet etiam sine pulsus velocitate, a qua febrilis is alias dicitur, existere possit. *Febris maligna* vel *continua* est, vel *intermittens*. *Intermittentes* enim *malignas* dari experientiae non repugnat, v. A. E. L. ann. 1712. Aug. pag. 348. *Diuiditur* porro in *pandemiam* & *sporadicam*, atque *illa* denuo iuste *subdiuiditur* in *epidemiam* & *endemiam*. Praeterea *sporadica* *subdiuidi* potest in *endemiam* & *aduentitiam*. Definitiones faciles sunt, easque *aptae* earum *denominationes* iam patefaciunt. *Pandemiae* nempe eae nuncupantur, quae per integras ciuitates & regiones grassantur, *sporadicae*, quae quosdam tantum corripunt. *Epidemicae* sunt *pandemiae*, quae ex miasmate aduentitio, peregrino, *endemicae*, quae ex domestico miasmate oriuntur. Unde me tacente patescit, quid *sporadicae endemiae*, quid *sporadicae aduentitiae*, nominibus veniat.

§. 10.

Quantumuis haec *diuisionum* & *notionum* series aliquid noui & insoliti habere videatur, illa tamen a consueta doctrinae ratione non prorsus abludit, & ita, ni omnia me fallunt, comparata est, ut hoc rerum ordine & discrimine earum sic facto, *diuisionum* & *conceptuum fallaciae*, atque ambiguitates remotae maneant.

§. 11.

Gradu etiam vehementer differre febres malignas notum est. Unde *distinguuntur* in *malignas strictius dictas*, *permalignas* seu *maligniores*, & *malignissimas*, quarum *primae* proinde a minori, *secundae* a maiore, *tertia* a maximo malignitatis *gradu*, ut dicuntur, ita *definiuntur*. Quae alias hisce & similibus *notionibus pathologicis* immiscentur, vel aliena & ad reliquam doctrinam *spetantia*, vel plane erronea, ea *pathologiam definitiuam* mire potius obscurant corrumpuntque, quam dilucidant & emendant.

§. 12.

Caeterum & *durationis* respectu differunt. Sunt, qui negant ad 40um usque diem & ultra quandoque hunc morbum protrahi. Sunt
contra

contra, qui statuunt, quod caeteris acutis omnibus diuturnior sit & nunquam intra 7 dies contineatur, nusquam ante 21mum absolua-
tur. Quid sentiam, & ultra stem litigantium parte, *ambiguus*
haereo, idque in medio mihi relinquendum esse sentio, donec
mea ipsius praxi certiora edoctus fuero. Interim ipsa morbi in-
doles, & ea, quae de isto relata legi, suspicari me sinunt bre-
uiori, quin breuissimo tempore terminari posse eum. Hoc vero
certum esse existimo, eas nulli facile submitti posse computo pla-
ne exquisito, cum difficillimum sit, ut plurimum adeo tectum
detegere eius initium, finisque eiusdem pariter aegre definiri
possit.

§. 13.

Causarum respectu multiplex est febris malignae varietas.
Praecipue vero huius discriminis intuitu *diuiditur* in *naturalem* seu
spontaneam, h. e. sine artis famulatio & sponte natura enatam,
atque *artificialem*, seu peruersae artis consilio productam, de quo
conferri meretur Celeberr. TRALLESIUS in aureo suo tractatu
de *Remediis terreis*. Cap. XIX. §. XIIII. p. 401. HARRIS de mor-
bis *infantum*. p. m. 78. & 79. ut & BAGLIV. in *Oper. omn.* p. m. 52.
Respectu symptomatum illa inprimis notanda venit varietas, quam
iuxta *diuidi* solet in *exanthematicam* & non *exanthematicam*. Aliqua
huc spectantia discrimina ex postea dicendis febris huius *causis* &
symptomatibus sponte elucescent.

§. 14.

Missis itaque hisce aliisque ad *nosologiam* hanc spectantibus,
quae paginas huius opellae excedunt, ad *aetiologiam* huius morbi
progredior. Vi *definitionis* datae (§. 7.) is se profert calamitosa illa
putrida, saltem putrescente mixtionis animalis perturbatione.
Proximas itaque *remotioresque* eius causas efficientes praebent quae-
uis tam *interna*, quam *externa*, quibus crasis corporis nostri ita
peruertitur, fluida praesertim, & omnium maxime nerueum per-
turbantur, vires franguntur, nec intactis relictis solidis tonus de-
bilitatur, motus sanguinis progressiuus labefactatur, hocque im-
minuto nihilominus augetur *intestinalis*, atque hoc aucto diathesis
illa

illa fatalis producitur, productaque celerrime augetur. Motus corporum vel *progressivus* est, vel *intestinalis*. Hic porro vel *simplex* est, nilque in illis alterans, vel *alterans*, quo ipsae partes eorum constitutivae mutantur, & continuis solutionibus, novisque solutorum unionibus aliam induunt naturam. Motus hic alterans is ipse est, quem VETERES iamiam dixere fermentativum, ut id, quod hunc producit, nuncuparunt *fermentum*. Causa itaque *febris malignae proxima* est *fermentum* quodvis *putrefaciens* adeoque praesertim in se iam *putridum*. Cui displicent hae ab antiquissimis temporibus *receptae* & ita debite explicatae *locutiones*, is aut crassiores de musto fermentescente conceptus hic seponat, aut nisi hoc possit, alia nomina rebus hisce in se claris imponat, siquidem *ab usu loquendi* ita discedere iustum esse crediderit. Saltem *discrimen* illud, quod *motum intestinum simplicem* & *alterantem* intercedit in re ipsa fundamentum esse, observatuque quam maxime *utile* & *necessarium*, negare non poterit.

§. 15.

Putredinosa alcalescunt. Alcalescentis itaque indolis illud est *miasma malignum*. Ipsa etiam *methodus medendi* alcalinam huius miasmatis indolem prodit. Teste enim experientia antacalinalis oppugnandus est hic hostis. Haud itaque adeo *obscura* & *abstrusa*, multoque minus plane *occulta*, est harum febrium indoles. Tandem veritatem nostri asserti magis adhuc experimentum Celeb. D. NIEZKI cum D. LVDOLFIO institutum comprobat, vide dissertat. illius inaug. *de impedimentis circa solutionem in febribus malignis maxime salutarem obuiis*. Halae 1758. Admoverunt nempe exhalationibus aegri febre maligna decumbentis acidum vitrioli volatile, & non solum leuem effervescentiam, sed & ascendentem vaporem viderunt, ex quibus iuxta principia chemica certissima fit conclusio ad praesentiam alcali volatilis. *Alcalescentis* indolis esse hoc miasma sane magnam affundit lucem *theoriae* & *praxi* medicae. Saltem ita certe cadit eorum opinio, qui ab *acido* illud deducunt.

§. 16.

Febris malignae *causae effectrices* sunt, quaecunque corpori nostro, vel animali in genere, putridam imprimunt labem, cuius fomite internus iste ignis febrilis incenditur (§. 14.). Istaе vero sunt vel *immaterialia*, vel *materialia*, & utraque quidem vel *simpliciter praeternaturalia*, vel iterum *morbosa*. Haec proinde semper *interna* seu *innata*, illa contra tam *interna* quam *externa*.

§. 17.

Quid *animi pathemata*, tristitia, terror, metus valeant, siue ista in ipsis aegris sponte enata fuerint, siue aliunde prouocata atque ab incautis ipsorum utriusque nominis Medicorum, eorum aequę puto, quibus physica corporis animaeque cura commissa est, ac eorum, qui sacra ad lectos aegrotorum curare iubentur, nec non reliquorum adstantium praesagiis, territionibus excitata, tristissima saepius edocuerunt exempla, ubi vel benignissimi in malignissimos expectatione citius ita degenerarunt morbos. Unde Celeb. BALDINGER in scripto suo, cui titulus: *Die Arzneyen*, B. I. p. 156. 162. 170. metum, quando grassantur malignae, & moerorem recte huc refert. Certe ut *magnus fortisque* animus hic optima est medicina prophylactica, ita *abiectus* & bonae conscientiae serenitate piaque in DEVM fiducia erigi nescius praecipuus tantae infelicitatis autor est. Prou. c. 17. v. 22. unde illud certissima experientia dudum confirmatum prouerbum: *metum pestis, ipsa peste pestilentiorē esse & malignarum terrorem ipsis grassantibus malignis maligniorem.*

§. 18.

Quod ad *causas materiales* attinet, fateor me ab eorum partibus stare non posse, qui *materialem* hic agnoscunt *causam*, eandemque quidem *tenuissimam*, *paucissimam*, attamen *agilissimam*, illam vero *efficientem* non esse dicunt; ipsique solum *principium* illud *vitale* substituunt. *Materialium efficientium causarum*, sane quam

quam plurimae existunt *vere tales*, vel ab ipsis iam innatis materiis morbificis, vel ab externis nos ambientibus rebus, vulgo sic dictis *non naturalibus*, seu accuratius loquendo, *simpliciter nobis praeternaturalibus*, aequae ac ab aliis in se iam *morbosis* sic iterum *morbificis*, per *contagium* nempe imminentibus repetendae.

§. 19.

Hac, ni fallor, via satis aperte & facile ducimur ad quasvis februm malignarum *causas materiales internas externasque* inveniendas atque intelligendas. Modo & hic, ut decet, sollicitius discernamus *causas veras* ab *improprie* sic dictis, *efficientes*, inquam, *a causis sine quibus non*, ne maiori quam vulgo putatur, theoriae & praxeos certioris detrimento has cum illis confundamus. Perpetuis enim erroribus theoreticis & practicis ubique non possunt non esse obnoxii, qui *causas disponentes & praedisponentes & efficientes* miscent, hasque nunc pro illis, nunc illas pro hisce habent. Causam morbificam non nisi in dispositis suum effectum edere, obiter dicere, quid iuvat? *Tristissima* haec veritas, cui amplius dicenda? Dicenda est ipsa *dispositio* huiusque *ratio*. Respiciendum est maius minusue illius periculum, nec ipsa denique *dispositio* cum *causa disponente*, nec proxime *disponens* cum *praedisponente remotiore* est confundenda. Alia enim in aliis est dispositio, & haec ipsa suas agnoscit *causas efficientes*, quas, ut non cum ipsa *dispositione*, ita quoque nunquam cum *ipsius morbi*, qui sub *dispositione* ab illis producta oritur, *causis efficientibus* confundere decet.

§. 20.

Alterum monente Excell. Dn. PRAESIDE hic praecipue euitandum errorem, eorum omnino fouet doctrina, qui a *solo putrido miasmate* repetunt februm malignarum genesin. Dantur enim omnino quoque *causae earum verae putridae* huius sobolis genitricis, non iterum *putridae & alius plane indolis*. Ita e. c.

sola celerior aëris nullo putrido seminio inquinati, calidioris praesertim in frigidiorē mutatio; ita abusus spirituosorum ab omni putrido per se alienissimorum malignis fomitem praebere possunt adsolentque saepe saepius. Ea enim in se iam est *corporum animalium crasis*, ut vi vitae illius conseruatrice labefactata & perturbata in putridam diathesin sponte ruunt celerrime & prae aliis omnibus corporibus.

§. 21.

Putrida itaque putridam, ut aliis corporibus, ita praesertim animalibus in se iam ad putredinem prae aliis adeo procliuius inferre corruptionem facile perspicitur, atque dubio omni caret. Quale fermentum, talis fermentatio, a putrido putrida. Februm *malignarum* causis itaque accensenda sunt quaecumque *putrida interna & externa*. Ad illa proinde referenda sunt, quaevis *putrida, ulcerosa, cancrosa*, aequae ac *purulenta* laevis tam visceribus, quam partibus corporis animalis externis *innata* resorptaque & ad uniuersam humorum massam translata. Posterioris notae sunt quaevis *ingesta putrida, esculenta & potulenta, aquae impurae, carnes putredinosae, aëris putrida miasmata* cum cibo potuque deglutita, inspiratu pulmonibus hausta, cutis spiraculis excepta. Quantumvis enim per spiracula cutis & pulmonum ipse non intret aër, intrant tamen eocum aduectae, quibus impuratus est, fordes ita adplicitae & cohaesionis lege penetrantes. His addendae sunt *exhalationes* mox putrescentes *animantium* coaceruatorum, in hominum habitaculis angustioribus concludorum, ut in praesidiis statiuis, castellis, urbibus populosis, in quibus eapropter febres malignae pestesque frequentius obseruantur; porro *vapores* putridi ex *merdis, fimentis*, unde praeceptum illud diuinum Deut. 23. v. 13. ex *paludibus, fluminibus* putrescentia vehentibus & relinquentibus, unde in Aegypto toties recurrit pestis, ex *cadaueribus* post praelia non debite conditis, ex *sepulcretis* domiciliis viuientium vicinis, praesertim in *templis* & prope ista; unde Autor scripti; *der ARZT: wie oft hat nicht ein*

ein gesunder Kirchgaenger den Zunder zu seinem faulenden Fieber, das ihm sein Leben gekostet, aus der Kirche mitgenommen. l. c. Th. VI. p. 199. Quin ab unius cadaueris putore lethalis febris putrida orta esse obseruata est, vide *Bresl. Sammlungen* 1719. Jul.

§. 22.

Quemadmodum vero quaeuis *putrida* simili labe inficiunt corpora animalia, ita ipsas in his natas *febres putridas*, similes aliis inferre posse febres, tanto magis indubium est. *Contagium* vocatur eiusmodi infectio, utpote *species infectionis*, quae latius patet.

§. 23.

De *contagiosa* hac febrium malignarum indole id hic non praetercundum est, quod ab experientia pariter constet, adeo *contagiosas* illas haud esse, ac esse vulgo putatur, quin imo morbos, qui tales non habentur, citius faciliusque sua propagare *contagia*. In *exemplis* nemini non obuiis ponamus sola *venerea* mala, quae certe hoc nomine ipsa peste pestilentiora sunt, utpote suo contagio multo facilius citiusque propagari solita. *Pestis* & *confortes febres malignae* non tantum ab uno illis adfecto in alterum transfunduntur. quam potius aliunde accedunt. *Lues venerea* contra ab uno in alterum potius, quam aliunde propagatur. Id satis superque confirmant eorum *exempla*, quibus cum peste laborantibus & cum ipsis ea defunctis continua & proximiora erant commercia, qui tamen ut plurimum ab illa immunes manebant, facilius superstites sani, quam ii, qui ab illis se suaque omnia separari tam anxie curabant. Et sane nimis obiter frustra in contrarium hic traherentur eorum exempla, qui sub illo etiam commercio ea correpti sunt. Eo quoque nomine accipiendum est, quod immortalis senex MORGAGNI de se ipso suoque Professore habet, *de Sede & Caus. Morborum*, Lib. IV. Ep. 49. Art. 32. Tom. II. pag. 266. Namque hi ipsi
B 3
aliis

aliis temporibus, aliis difsecandis & morbis sic dictis contagiosis denatis manus suas admouerunt, iisdem tamen neutiquam correpti. Et ipse Excell. Dn. PRAESES purpura & petechiis plures defunctos difsecuit ab eiusmodi contagio immunis. Idem ita & aliorum *exempla & testimonia* loquuntur. Unde recte *Matth. STOERCK* in *Diss. Inaug. medica, qua exhibet febris irregularis historiam* Vindeb. 1766. pag. 25. thes. XII. *saepe, inquit, dicuntur morbi contagiosi, quales non sunt, nam licet multi eodem prorsus morbo decumbunt, non propterea dicendus est morbus contagiosus. Est error inter populum communis, qui saepe nocet, & toti regioni terrorem panicum iniicit, & interrumpit humanum consortium.* Monenda haec eo magis sunt, quo certius est, contagii metum plurimum nocere, & quibusuis sub ipsis consiliis & officiis obesse.

§. 24.

Missam facio eorum *aetiologiam*, qui frustra in solo aëre venantur, inque eo semper *peculiare* quoddam *miasma* virusque quaerunt occultum vel coelitus delapsum. Quae tamen, ut mea faciam verba *FELICIS PLATNERI*, quae habet in eius *Opere praxeos medicae* Tom. II. C. II. *de februum causis* p. 74. ed. Bas. 166. quo minus probare possimus, *omissis multis aliis argumentis, haec ostendere satis videntur, quod post magnas saepe tempestates diuque durantes, etsi alii morbi, nulla tamen pestis sequatur & quod pestis saepe numero, nulla eiusmodi temporum, siderum, astrorum mutationibus praegressis aut praesentibus, aut illae saltem, quae nullius momenti sunt, nihilominus grassetur.* Neque ex *Orientalibus plagis* ab infectis mercibus, telis xilinis aliisque farcinis, ita, ut vulgatissima fert opinio, ad nos deferri malignas has lues, veri speciem habet. Cum propiores eas praecurrant causae, ut *locustarum, erucarum aliorumque insectorum prouentus, praelia, annonae penuria, coeli inclementiae &c.*

§. 25.

Quid? quod ne *putridae* quidem tantum, sed & *aliis indolis* sunt *putridarum februum principia.* Ea nempe omnia, quibus
alca-

alcalescentia seu discrasia in alcalinum vergens, partesque soluens, fundensque producitur. Id vero efficitur, quibusuis *commouentibus*, motumque partim *intestinum* eousque augentibus. Huius itaque classis *causae materiales* propius dicendae sunt.

§. 26.

Huc spectant, ut dictum est (§. 20.), *aëris* purioris etiam, necdum putridis vaporibus inquinati, insolitae, celerioresque *vicissitudines*, mutationes, praesertim citiores *calidi* in *frigidum* & *humidum*. Sic etiam humores antea in tempestate calida iam dissoluti, acrioresque facti intro aguntur, conclusi ita irritant & ultra commouent, commota magis soluuntur, sicque *putrida alcalescentia* concipiatur (§. 25.). Hunc effectum accelerant *vestitus nimis tenuis* sub sole ardente, exercitia corporis, *labores improbi* & *dieta* insuper *calefaciens*. *Calor* enim rarefacit, motumque *intestinum* auget, dissoluit ad diathesin usque putridam. Facillimam hanc & *celerrimam putridi in viuis genesin* BOERHAVIUS egregie illustravit experimento, quo ad calorem 146. graduum in passere & cane unius horae spatio foetor adstantibus intolerabilis & venenosus excitatus est, ut foemina propius accedens, prope mortua concideret, & spiritu vini myrrhae ad viuos reuocari oportuerit.

§. 27.

Referenda huc porro sunt (§. 25.) pariter jam nominata (§. 21.) *calefacientia*, *calida* & non *calida*, & haec quidem etiam *frigidissima*, & illa iterum per se nullam calefaciendi vim possidentia. Ita, ad quod vulgo non satis attenditur, vel ipsa *aquosa calida*, quibus reapse ignis actualis deglutitur, copiosius & diutius usurpata, eousque noxia sunt, ut morbum in se *benignum* e. c. *purpuram benignissimam*, *chronicam*, in *febrilem*, hancque in se adhuc satis *benignam*, in *malignam* conuertere possint. Quid? quæso non expectandum erit, si calidis illis infusis & decoctis adduntur adeo
in

in se calefacientia, spirituosa, olea aetherea, aromatica, opiata, & quaevis vulgo sic dicta bezoardica, quibus oleum igni adfunditur, de quo vide Dissertat. Dn. ESCHERHAVSEN de transitu februm benignarum in malignas. Halae 1764. pag. 30. Applicemus quoque GERMANIAE, quae incomparabilis SYDENHAM suo tempore ANGLIAE applicuit sub finem schedulae monitoriae, cuius de malignitate (sive notionem, sive verbum dixeris) opinionis inuentio humano generi longe ipsa Pyrii pulveris inuentione lethalior fuit. Cum enim eae febres praesertim malignae dicuntur, in quibus intensioris prae caeteris inflammationis gradus conspicitur, hinc Medici se ad usum Cardiacorum & Alexipharmacorum, nescio quorum contulerunt, quo scilicet per cutis poros expellant, quod somniant VENENVM, (hoc enim est dicendum, nisi malint verbis ludere, quam illud, quod potest intelligi, serio proponere) ex quo factum est, ut regimen calidissimum methodumque huic parem iis morbis adaptauerint, quae frigidissima, tum remedia, tum regimen, prae caeteris sibi postulabant. Quod quidem satis arguitur, tum in Variolarum, qui ex calidissimis in rerum natura affectibus est, tum in februm aliarum curatione. In quem errorem forte inciderunt ex conspectu Petechiarum, macularum purpurearum, & caeterorum id genus φαινομένων. Quae tamen omnia in plerisque subjectis, inflammationi aegri sanguini jamdiu satis a febre accenso superinductae, omnino debentur. Utpote, QVAE RARO SPONTE SVA efflorescunt. Atque hucusque SYDENHAMVS & cum illo ILLVST. de HAEN l. c. & ego cum VTROQUE.

§. 28.

Praesertim hic adcusanda etiam sunt *alcalina*, & facile *alcalescentia*, *diaceticica* & *pharmaceutica*. Carnes itaque, iuscula carniū maxime sub morbis, ubi humores iam vergunt ad putredinem concipiendam. Tam absurda est vulgi consuetudo, quam iuxta magni beneficii loco huiusmodi iuscula aegris commendant & offerunt, quin etiam, ut plurimum obtrudunt. Quam vero peruersa quoque hic esse possint *artificia medica*, quam facilis eiusmodi

modi *error practicus*, eorum docent *exempla*, qui *alcalina fixa*, quin *volatilia*, *bezoardicorum*, vel alio quouis, nomine dant, commendantque.

§. 29.

De *caussis* harum februm *artificialibus* praecipue legi atque relegi meretur ILL. DE HAEN I. C. FRID. HOFFMANNVS in Cap. de febre ardente ita conquestus est: *notandus vulgaris admodum perniciosus error practicus*, quo primis statim diebus liberali manu *essentias bezoardicas* & *alexipharmacas* porrigere suescunt morborum artifices ad malignitatem, ut stolide putant, a corde pellendam. Conf. Dissert. D. SVLZER sub Praesid. Exc. D. Dn. Profess. & Praeceptoris mei ad cineres venerandi SIGWART; de *Triga morborum male artificialium*.

§. 30.

Caussae efficientes non nisi sub certis *conditionibus* effectus suos producere possunt. Aliae alias agnoscunt, februm malignarum *causae efficientes* suas. Dicuntur quoque *caussae sine quibus non*, vocantur etiam *dispositiones* & *caussae disponentes* cum illis tamen non confundendae (§. 19) istae barbatae etiam *receptivitates*. Sed, quid opus est tot *synonymis*? *Conditiones* vero, sub quibus februm malignarum *caussae efficientes* operantur, *multiplices* sunt, nec omnes hic recensendae. *Praecipuas* attingam. Istant nempae praebent *temperamenta calidiora, sanguinea, cholericum*. *Aetatis vegetioris stadia, vita otiosa & lauta, plethora*, non *sanguinis* modo, seu *polyaemia*, sed & *reliquorum, humorum, serosorum, biliosorum, sulphureorum, pinguium*, *plethora* quippe in se spectata, nam commota non huc, sed ad *caussas efficientes* spectat, vestitus tenues flagrante coelo soliti, *inedia* &c.

§. 31.

Non me latet, dictas hasce similesque *conditiones, dispositiones*, & has, nec ipsum morbum, *efficientes* causas, inter ipsius morbi *causas effectrices* recenseri, sicque cum his confundi, & nunc has pro illis, nunc illas pro his venditari. Ita iuxta vulgarem opinionem & sermonem *tempestas calida* calefacere & *frigida* frigefacere dicitur, sicque hae aëris vicissitudines ad febrium malignarum aliorumque morborum *genesis effectivae* concurrere creduntur. Cum igitur ita obtinuerit haec doctrina, ut metuendum mihi sit, ne nimis paradoxon, aut plane erroneum videatur, quod has aëris vicissitudines non inter causas efficientes hic retulerim, rationes huius rei plane praeterire non possum. Neque non Excell. Dn. PRAESIDI me debere adcuratorem hanc in *aetiologicis* doctrinam putari velim. Aëris calorem *effectivae* non calefacere corpora nostra intellectu demonstratuque haud difficile est. *Aëre* nos *ambiente* etiam calidissimo, calidiora semper sunt corpora nostra. Calor ex minus calido corpore non transit in magis calidum, sed ex hoc in illud. Haec *lex naturae* est, haec certa de illa *experientia*. Aëris ergo calor etiam maximus, quem experimur, utpote semper tamen calore nostro vitali minor, nos certe *effectivae* non calefacit, aucti sub illo in nobis caloris non est *caussa efficiens*, sed *caussa sine qua non*. Qui igitur fit, ut adeo incalescamus sub calida coeli temperie? Phaenomenon hoc perquam facile explicatur, continuis motibus vitalibus continuo novus generatur calor vitalis, parcius in aërem calidiorum transit, retinetur, sicque continuo in nobis augetur. Ergo non *calor externus* nos calefacit, non est *caussa efficiens* caloris interni, sed *conditio*, sub qua augetur *internus*. Ergo etiam febrium malignarum aliorumque *morborum* non *efficiens* est *caussa*, sed *caussa sine qua non*. Ergo male vulgo pro illa, recte contra pro hac, habetur in *aetiologia* nostra *pathologica*. Ita vero intelligitur, quo nomine *gestas* dicatur *mater pestis, & malignarum*.

§. 32.

Multo magis absolum est, & vel primis principiis physicis contrarium, *frigus externum* pro *frigoris interni causa effectrice* habere. *Frigus* caloris est priuatio. Et quinam, quaelo, a *priuationibus* effectus expectandi? Plus caloris ex nobis transit in aërem frigidiorum, hoc amisso frigesimus, & quo copiosius, eo vehementius. De *inedia* idem dicendum. Continuis motibus vitalibus partes corporis nostri atteruntur, & detractis nutrientibus compages corporis nostri non conseruatur, non renouatur; sic omnia soluuntur, funduntur, acria liberantur, calores urentes inde suscitantur, diathesis putrida ingeratur. An id inedia efficit? quae hic iterum priuationis efficacia? *Conditio* illa est, non *caussa efficiens* sub qua, non a qua, tales effectus producuntur.

§. 33.

Reliquae dictae (§. 30.) *conditiones*, sub quibus operantur *causae febrium malignarum effectrices*, ut notiores sunt, ita explanatione fusiore non indigent. Nequaquam uero hic existimandum, eiusmodi discrimina rerum nullius in praxi nostra usus esse. Plurimum sane refert, ueras, a non uere & *improprie* sic dictis causis, efficientibus, inquam, a non efficientibus & conditionibus nudis, sub quibus illae operantur, discernere.

§. 34.

Ceterum ex haecenus dictis elucescit, quo loco habendae sint reliquae harum febrium *causae*, quas hic omnes exponere fusius non licet, e. c. *nimia corporis exercitia*, *saltationes*, *pugillationes*, *equitationes*, *alii labores grauiore*, calida praesertim tempestate suscepti, *febres inflammatoriae protractae*, *colluuius uerminosa*, *balnea*, *fomentationes calidiores*, *potulenta*, *esculenta fermentescencia*, *orgasticae humorum commotiones*, *dycrasiae biliosae*, *soluta uiuendi norma*, *nosocomia*, *carceres*, *naues* &c.

§. 35.

Sed a causis febris malignae ad effectus diri huius morbi properandum est, *symptomata* illi dicuntur. Haec pro varia eius indole, pro diuersis eius interuallis, *varia sunt*, semper tamen minus, quam in aliis morbis, conspicua. Tantum abest, ut *characterem* subdoli huius morbi petere possimus ab insuetis & grauioribus symptomatibus. Suam non ita in propatulo exercet saevitiem. Perniciosae eius indoli haud respondent symptomata. Fallax sub cachexiae larua inuadit, RIEDL. lin. med. ann. 6. Sept. Obs. 13. 1030. Sub malo hypochondriaco latet ibidem, Obs. 14. p. 1034. *Catarrhos* mentitur A. N. C. Dec. l. ann. 6. 7. Obs. 203. non modo, ut RIEDL. cur. med. 386. loquitur, *Medicorum* quorundam, sed & variorum morborum, *simiola*. Quam indolem G. W. WEDEL in sua *patholog. medica dogmatica* S. l. C. 7. ita depingit; *malignus, seu mali moris, morbus dicitur a similitudine perfidorum, subdolorum, siue hominum siue brutorum. Aemulantur enim canes, qui non latrant, sed a tergo mordent, insidiatores, qui ex improviso irruunt & occidunt, vel supplantatores. Uti vero in noscendis moribus magna opus est prudentia, ne candidum habeamus pro subdolo vel simulatorem pro candido, ita quoque hoc loco res se habet. Maligni sunt morbi, qui in recessu saevitiem, tyrannidem, impetum & gradum ipsum adeoque symptomata habent apparenter minora mole & aestimio leuiora, in recessu tamen longe grauiora, imo grauissima, & quando minus vel minime omnium periclitari videntur, opinione citius subruantur, vel deterius habeant. Maligni inaequalitate, dolositate sunt periculosi. Omnia in malignis sunt inaequalia, inprimis ipsae vires. Cum enim spiritibus insidientur praecipue, non potest non motus, & vis elastica eorundem effectus plurimum impediri. Non tantum adest debilitas quae, quo maior, eo malignior saepe morbus est, sed maxime inaequalitas. Nonnunquam enim aegri se plane laborare vix credunt, & uisi sunt peste correpti, eousque mansisse, vel quasi orthostadii, donec corruerent subito. Nonnunquam de nullo alio conquerentes audias, quam de virium debilitate, sic waeren wur matt. Inaequalis est deiectio utrobique, aut visuntur debiles*

cum summa virium pauperie, nec calor tamen tantus adest, sed blandus apparet, aut non adeo debiles, & pulsus, & reliqua non respondent. Infida igitur & subdola signa sunt, urina bona, pulsus bonus, quamquam solum apparenter magis, aeger tamen moritur. Calor maximus, velut igne Vesuviano exurit, sitis nulla, unde non potest non periculum esse vitae conjunctum maximum. Malignitas & κακόνδεια sua quoque gaudet latitudine. Non solum, ut id hic repetamus, malignitas est spectanda, sed etiam eiusdem gradus & ambitus. Saepe enim adeo infidiosa est, ut lateat & fallat praesentius blandissima visa. De febre maligna diu latente vid. RIEDL. *Lin. med. an. 3. Zul. obseru. 12. p. 452.* Systema cerebrosum & neruosum illum infestare, omnia docent phaenomena ab initio ad finem eius occurrentia. Virium enim vitaeque fontem illud esse constat. Haec virium prostratio plane singularis adest in toto eius decursu. Ab *inuasione* obseruantur spontaneae lassitudines, artuumque grauitates, leuiore horripilationes, harumque cum caloribus vicissitudines, lipothymiae, somnolentiae vel & adfectus comatosi & insultui apoplectico vix ab similes, capitis dolores grauii, linguae mucositas, angustiae praecordiorum, somnus perturbatus, insomnia, appetitus plane deiectus, pulsus debilis quidem, sed quoad celeritatem sano similis, nonnunquam a principio vel intermittentis vel alius remittentis febris paroxysmos format nullo ordine recurrentes, vel praeter modum protensos. Raro grauioribus se profert symptomatibus, conuulsionibus puta, cholericis, interaenorum doloribus, qui colicae hepaticae, vel nephriticae faciem prae se ferunt. Caeterum fusior eorum enumeratio hanc potius historiam obscurant, quam elucidant, ut patet ex scriptis, qui hanc materiam se exhaustisse putant.

§. 36.

Postea incrementa capiens morbus clancularias suas infidias magis magisque prodit, lectum petere coguntur aegri, motus tremuli horrores & rigores magis se se exerunt, igne sub cineribus quasi glifcente.

glifcente. Pulsus debilis, *sano* adhuc *similis*, vel ad hunc proxime accedens, quandoque *vehementior* & *inordinatus*, *oculi* obscurantur, *caput* vacillat. Ingruunt & *dolores* capitis ex fundo orbitae, deliriorum nuncii, ex dorso, ex pectore, ex inguinibus, ex regione epigastrica, et scrobiculo cordis, vitii primarum viarum testes, aliique *solitarii*, vel per varias partes *serpentes*, vel *fixi*, inflammationis nuncii. Saepe narium *haemorrhagia* accedit, ut aliae *haemorrhagiae*, *suspecta*. Neque *sternutationes* contumaciores, *raucedines*, *aphthae*, aliaeve, vel *intempestivae*, vel *excedentes euacuationes*, melioris sunt ominis. Lingua, vel muco albo obducitur, vel arida fit, & aspera, tremula nigricansue, arescunt labia, fauces cum deglutiendi difficultate, sputamina quandoque cruenta sunt, os, salivalibus aliisque fontibus referatis, cadauerosi quid spirat, urinae, nunc copiosius, nunc difficilius, parciusque fluunt, & colorem naturalem plerumque exhibent; unde illud: *pulsus sanus, urina sana, aeger moritur*, quod singulari *programme* illustravit Excell. Dn. PRAESES. Plerumque *tenues* illae sunt, *albidae*, quandoque *flammae*, saturate *rubrae*, *nil deponentes*, fordidum spirantes, frigidae adeo obseruatae A. E. L. ann. 1720. Sept. pag. 401. Unde, ut pulsus, & hae nil certi significant praelagiuntue. Sudores plus, minusve *frigidi* & *cadauerosi* obseruantur, qui, quo frigidiores, quo magis putridi sunt, eo & periculosiores; in quibusdam *parciores*, in aliis *largiores* & copiosissimi, ut Clinici inde decepti, hunc morbum pro *sudore Anglicano* habere possint, habuerintque iam reapse, adeoque aequae *fallaces* ac *pulsus* & *urina*, ut plurimum minus salutare praecipue *primis diebus* erumpentes, & *largiores* quouis tempore, colliquatiui, frigidi, mortis praecones. *Aluus* plus minusue libera, & nonnunquam ad *fluxum* usque dysentericum soluta; unde disputatur, num calamitosae illae *dysenteriae epidemicae* sint ipsae hae febres malignae, vel ab his distinctus morbus ad malignitatem vergens? Bilis ad diathesin putridam adeo proclivis praecipue hic consideranda est, quae, vel *resorpta* malum in intimioribus viis auget, vel inprimis tales concitat motus perturbatos, unde *nausea*, *vomit*

tus biliosi, cruenti, singultus morti finitimi, cardialgiae, diarrhoeae, dysenteriae foetidissimae.

§. 37.

At facta truculenti vitae hostis huius in *cutis* regionem eruptione, melius forsan genuina eius indoles innotescit, sed absit, ut id credat cautiior clinicus. *Eruptiones* illae *cutaneae* valde iterum incertae sunt. In quibusdam *nullae, incertoque tempore, ordine, loco, numero, coloreque diverso, & quantitatis & figurae schemate* apparent. Ex quo coniiicere licet, eas neutiquam *de essentia morbi* esse, sed *aliunde* venire, atque ab aliis accidentibus, a diaetae vitiis, a regimine calidiore, a curationibus incongruis, aliisque concurrentibus duntaxat pendere. Rationem asserti ultra praebent & alia phaenomena, quod nempe miliaria partibus aëri frigidiori magis expositis parcant, quod vitatis calefacientibus non erumpant, quod & in aliis febribus aequae ac morbis febris adeo expertibus occurrant. Non hic repetam, quae ILL. de HAEN l. c. fusius pulcriusque hac de re proposuit.

§. 38.

Eruptionum istarum frequentiorum *duo* sunt *genera*: *maculae* nempe parvae, non prominentes, morsui pulicum similes, *petechiae* dicuntur, atque *pustulae* exiguae, vesiculares, crystallinae, ab ortu suo pellucidae, postea albescentes, inepto, *purpurae albae*, aptiori, *miliarium*, nomine venientes. *Illae*, praeter faciem manusque, uniuersam reliquam corporis superficiem occupant, incerto tempore, in pectore dorsoque stipato agmine efflorescunt, & tridui spatio plerumque terminantur. Rutilus eiusmodi maculas leuioris, liuidae contra, fuscae caerulescentes, nigricantes grauioris putredinis adeoque & maximi periculi indices esse in propatulo est. *Miliares pustulae* serius ocius erumpunt, tardiores tamen, quam *maculae petechiales*, nulla seruata regula per totum morbum in cute ludunt, pluries recurrentes, eumque pruritum

ritum semper comitem habeant. *Miasma serosum* eas fouere par est credere, non verosimile autem, nerueum illud esse, utpote, vel nullum, vel saltem nobis certe inuisibile, aethereum, istoque crassiori, quod pustulae illae continent, longe subtilius. Ad peripheriam corporis quoque protruduntur *parotides*, *anthraces* seu *carbones* rectius dicendi, quam *carbunculi*. Obseruatum est, febribus malignis mitioribus, necdum ad *pestilentem perniciem* euectis familiaria esse symptomata, *petechias*, *miliaria*, atque parotides, quam *bubones* & *carbones*, illos glandulosas partes, glandulas praesertim inguinales, axillares, ceruicales, nec raro fauces adoriri, hos contra quasuis partes infestare. *Utriusque* vero nominis eruptiones serius ocius eueniunt, illae saepius a morbo incunte, imo & hoc superato, utrorumque resolutio mala, priores vix ac ne vix quidem, posteriores plane non tendunt in suppuratum. *Carbones*, ad instar furunculorum, eleuantur, alii in insignem excrescunt molem, citissime in sphacelofam corruptionem abeunt. *Bubones* auspiciatius deprehensi sunt, quam *anthraces*. Verum melius ne sit abesse, an adesse eiusmodi eruptiones ex caeteris artis, regiminis aliarumque concurrentium paribus, vel imparibus, iudicandum est. Hoc vero pro certo constat, omnes retrocessus esse lethales, nisi reuocari possint, aut aliis viis secessum mox inueniant, ut per urinam, quae ab hoc recessu materiam veluti purulentam feliciter deposuisse visa est, sed rarioribus exemplis. Praeterea *erysipelacea* quandoque etiam *exanthemata* emicant, & *phlyctenae*, & *maculae gangraenosae* aliaque insolentiora ad nullam constantiorem regulam reducenda & enumeranda. Phaenomenis hisce & hoc addendum, quod, quae *singularis* est *obseruatio*, grassantibus malignis grauioribus omnes fere *alii morbi* fileant, euanescant in iis, qui illis corripuntur, recrudescunt iidem in illis, qui eas superarunt. Constat denique non adeo facile corripitur & correptos etiam mitius affligi *impavidos*, *munditiei studentes*, *tenui victu addictas*, *fonticulos gestantes*, *ulceribus laborantes*, *macilentos*, *phthysicos*, *podagricos* aliosque *arthriticos*, & in ancipiti magis versari *obesos*, *meticulosos*, *gravidas*, *puerperas*, *florentiores*, *Bachi* & *Veneris cultores*, & alios *inordinatam*

natam vitam gerentes ; unde LAERTIVS *temperantiae* SOCRA-
TIS tribuit, quod prope solus superstes manserit post pestem,
quae ATTICAM depopulabat.

§. 39.

Ceterum *triplex* huius & cuiusvis alius morbi *euentus* est. Definit nempe vel in *sanitatem*, vel in *mortem*, vel in *alia mala* ipsa morte saepe grauiora. De his ergo *superuenientibus* a dictis *symptomatibus* discernendis haec tantum *adiungam*. Male cedens haec febris labes relinquit varias, hydropem, phthisin, icterum, viscerum obstructions grauiores, & saepe irremediabiles. Eas nempe imprimis non modo *vitalibus*, sed & *animalibus organis* & istis quidem primariis aequae ac secundariis, quibus per fallaciam diuisionis alias tribuunt *functiones naturales*. Periculum est, ne iuniores, iique, qui debitam viuendi regulam non seruant, recrudescente morbo, seu quod aiunt, *recidiuo* plectantur. Saltem ex illis praesertim, qui a viuendi norma non desectunt, nulli sunt, qui cum pristina sanitate in gratiam facile redeant, & breui tempore restituantur, nisi id felicitatis iis sorte quandoque accidat, qui magno *naturae robore pollentes* feliciter eiusmodi diros morbos superare possunt. Id quod vero, ne his quidem accidit, nisi insuper leuior fuerit *malignitas*, cum qua ipsis conflictandum fuisset. Alii post hanc miseriam alias pedissequas experiuntur *febres intermittentes*, ordinariis medendi methodis non obsequiosas, *febres hecticas* aliosque morbos *chronicos*, ab impressa labe visceri alicui vel pluribus, hepatis, pulmonibus, quin omnium principalissimo encephalo. Unde alii *surditate*, alii *coecitate*, alii *mentis* adeo *alienatione* per totam vitam duratura plectuntur. Ceterum malignis tacti quibusvis earum temporibus e medio tolluntur, quandoque intra biduum, alii citius & intra 6 -- 12 horas, nullo saepe etiam obseruato praeuio morbo, unde CHICOYNEAU dans la relation de la peste de MARSEILLE. p. 8. inquit: *Nous pourrions bien encore admettre une sixieme classe de ceux, que nous auons vu perir, sans presque aucun auant coureur,*

ou autre lésion manifeste, qu'un simple abatement de forces, & qui interrogé sur leur état, répondirent, qu'ils ne sentoient aucun mal, ce qui marquoit pour l'ordinaire un cas desespéré & une mort prochaine.

§. 40.

Morborum signa diagnostica & prognostica operosius alias longissimisque catalogorum scalis conscribuntur, congerunturque, in quibus saepe nil videas, quam vel dictorum symptomatum, morbi ipsius, eiusdemque *causarum* nauseosas repetitiones, vel repetitu dictuque non dignas *diagnoses* & *prognoses*. Quid enim dicere & repetere expedit, quod ante iam dictum est, aut dicendum fuisset, e. c. morbum in se deterioris indolis esse adeoque deterioris praesagii, causas eius grauiiores adeoque & ipsum, & quae ab eodem expectanda essent, grauioris ominis esse, atrociora porro eiusdem esse symptomata, adeoque atrociora quoque imminere pericula. Morbus in *nosologia* debite descriptus testatur de se ipso, causae eius ex *aetiologia* iam notae sunt, ut symptomatum cohors ex praemittenda de illo doctrina *symptomatologica*. Quot igitur ipsius morbi momenta, quot eius causae, quot eiusdem symptomata, tot iam adsunt eius signa, non amplius fastuoso & superfluo firmate ad nauseam usque repetenda, nisi quidem aliqua principaliora & pathognomica velimus. Praeterea tanta est morborum *varietas*, ut ne eorum quidem, qui constantiorem seruant regulam, phaenomena doctrinis nostris comprehendi possint. Quot enim subiecta ex uno eodemque morbo, etiam, ut scholae loquuntur, regulari, typico, laborantia nobis offeruntur, quot singulorum horum varietates, tot eiusdem nominis morbi discrimina occurrunt, certe nequaquam praedicenda, nec ex libris & doctrinis nostris, sed circa *singula individua* demum discenda & ex rerum tam internarum quam externarum *singularibus conditionibus* eruenda & determinanda. Tantum abest, ut morborum, qui prae aliis in se iam adeo insidiosus sunt & variabiles, varietates omnes praedici possint & enumerari! Eiusmodi vero pro-

proteiformes morbi sunt febres, de quibus agimus. Formas earum itaque, quas induunt, quis breui nostra pathologia usque eo praedici posse putauerit! Et quem in finem operosius in depingendo versatili eius genio versaremur. Suffecerit primarias, quibus se prodit, formas nosse. Reliqua praxis habet & iudicium subactum. Principalissima, certissima & *uniuoca* pridem supra iam dicta sunt (§. 9.) *signa*, putrida nempe illaphaenomena non a morte tantum in toto cadauere, sed & ante illum iamiam in *perspirabili pulmonali*, in *cutaneo*, in *urina*, in *alui excrementis* satis obuia, plura quoque alia suis locis indicata. Reliqua, si placuerit, longa catena ex praedictis repeti poteunt, & quae non poterunt, per indiuidua eundo ad lectos aegrotorum demum discenda sunt.

§. 41.

Atat, quam circa hunc abstrusum morbum factae in *uiuis observationes*, plura fortasse ex abstruso eruere sinunt *extispicia*. Absit, ut hisce nil tribuamus quorundam more, qui ut reliquam ita praesertim pathologicam anatomiam leuiter habent aut plane spernunt, caueamus vero etiam, ne isti tribuamus plus aequo. Parum omnino saepe est, quod ex cadauerum sectionibus hic eruere possimus. Aperta malignis denatorum cadauera extantia putredinis vestigia ubique ostendunt, in encephali partibus interioribus exterioribusque, in eius anfractibus, ventriculis, interque eius inuolucra, illuues saniosae, stagnationes collectionesque purulentae. Pectore aperto, cor omnium minime adfectum esse videtur, pulmones vero decolores, maculisque liuidis conspersae conspiciuntur, & ad tactum molliores obseruantur. In uentriculis cordis, eius auriculis vasisque vicinis, ut in reliquis corporis vasis, nunc dissolutus, nunc coagulatus deprehenditur sanguis. Abdominis cauum plures & notabiliores labes offert, uentriculus ipsique appensa intestina tenuia praesertim valde tument, dictisque maculis sphaelosis & nigris foedata sunt, duriusque tacta facile rumpuntur; illorum villosa,

D 2

vel

vel absterfa est, vel facile fecedit. Praecipue lien, hepar ita adfecta deprehenduntur, & omnium maxime omentum, quod quandoque putredine prope confectum conspicitur. Partes continentes, extremitates, totumque corpus molle, flaccidum a morte non rigescit, nec mox frigescit, ut alia cadauera, ut, licet talis habitus certissimam mortem significet, emortui saepe tamen non mox habeantur hoc morbo defuncti. Sin itaque tam notabilibus putredinis vestigiis post mortem conspectis illa antea eam deprehensa, supraque pridem dicta addimus, halitus nempe putridos ex ore adhuc viuentium, sudores ex cutis spiraculis impurum spirantes, urinas foetidas, excrementa cadauerosa, dubitari sane amplius nequit, *malignitatem* harum febrium putridam esse diathesin, atque ab hac recte dici eas *putridas* & inde petendum esse earundem *characterem definitiuum*. Inde pariter intellectu haud difficile est, *febrium*, de quibus haecenus egimus, *indolem*, nequaquam adeo *tectam* esse atque *obstrusam*, ac nonnulli existimant. Inde una luculentissime patet, non minus *certam* esse ipsis *medendi methodum*, & hanc omnino ita comparatam esse, ut si, quod aiunt, vel *medice* etiam moriantur miseri curae nostrae commissi, moriantur tamen eo ipso fatis ita iubentibus & sine ullo Medici rationalis opprobrio, *scandalo* itaque *non dato*, sed *accepto*, cum in saluo ita sit & iusta nostra cura, huiusque ratio, *iustusque* atque *legitimus*, utut non ubique *ad omnia nostra vota*, *ad artis* attamen nostrae *regulas* impetrandus, *practicus* etiam, tenui huic opellae *praefixus* (§ 4, 5.)

F I N I S.

NOBILISSIMO ATQVE DOCTISSIMO

DOMINO CANDIDATO

S. P. D.

PRAESES.

Non aequum modo est, sed iustum etiam, suo neminem de-
dignari honore bene promerito. Qui TE manet, cum
me quidem TIBI non aliquo etiam testimonio publico gratu-
lari velle, nefas esse duxerim. Studii TVI medici pensis inter
nos EXTEROSQUE strenue percursis absolutisque, eos TVOS
deprehendimus progressus in primo iam horum Examine ut
ad alterum, quod rigorosum audit, TE admittere potuerit
Ordo noster. In hoc Praeside REVERENDISSIMO nostro
CANCELLARIO, harum rerum tum iudice & arbitro, eum
TE denuo ita gessisti, ut omnino iudicatus fueris dignus illa
publice petenda venia, qua pro summis in Medicina honori-
bus & priuilegiis rite capeffendis inauguralem conscendere
licet cathedram. Hanc nobis dare, ut iustum iudicabat ILLV-
STRIS VIR, ita & dabat pro ea, qua pollet autoritate publica,
ab IMPERATORIBVS accepta & confirmata. Superest, ut
edas publicum hocce studiorum TVORVM specimen. Dis-
putabis itaque de re quadam certe utili, de re TIBI bene per-
specta, de re, cui defendendae par eris, de re, qua com-
probas TE noluisse non ea tantum, quae neque in vita com-
muni,

muni, neque in ullo scientiarum genere ullum habent usum, sed quaeuis etiam alia, quae nil pertinent, nil conferunt ad usus nostros medicos; TE noluisse, quae vel inanem nouaturiendi & inclarescendi pruritum, vel sectae alicuius studium sapiunt; TE contra illis omnibus contraria maluisse. TE maluisse agere eclecticum, ab omnibus quidem discendi cupidum in neminis tamen verba & asserta iuraturum; maluisse TE VETERVM & RECENTIORVM tradita combinare, quam, vel antiquitatis, vel nouitatis studio TE abripi pati; maluisse TE propius ad nos, ad aegrorum nostrorum salutem spectantia cum publico hic communicare, quam remotioribus frustra aliquam adfectare gloriolam. Eac, ut fecisti, cures & in posterum similia & similem in modum, res, inquam, medicas ipsas, fugatis earum imaginibus erraticis, repudiatis ridiculis saepe figmentis medicis, & nugosis potius, quam utilibus hypothesibus, reiectis obsoletis, translatis, praeconceptis, viscatis etiam, opinionibus, semotis pariter & mysteriorum loco venditatis mystarum polychrestis, medicaminibus methodisque, ad ostentationem magis factis, quam ad usum, deuitatoque denique vel inanis confidentiae, vel ficulneae autoritatis praeiudicio, quod proiicit ampullas & sesquipedalia verba. Ut circa alias res nostras medicas id genus monita, ita quam maxime circa hanc de febribus malignis doctrinam eadem iusta esse atque necessaria, adeoque, utpote sponte sua sic enata, quin obtrusa, heic nequaquam incongrue sed perapposite non potuisse

tuisse non repeti & inculcari & TIBI nostrisque COMMILITONIBVS, aliisque cordatioribus rerum nostrarum gnaris molesta haud esse posse, ita dudum certum habeo exploratumque, ut inique de eo dubitauerim. Eorum TE bene memorem esse, luculenter hic ostendidisti. Fac eorum nunquam nusquamque immemor sis praesertim ad lectos aegrotorum TVORVM in futura praxi TVA. Facies id omnino pro salute eorum, pro scientia amplificanda, pro conscientia tuenda, in artis salutaris, in TVI IPSIVS honorem, in communia Reipublicae commoda, in SVPREMI NUMINIS, quod ita TE adiuuet, gloriam. Ceterum ut TVO me porro amori, amicitiae & fauori & impofterum de meliori commendatum esse volo, ita ad mutua quaeuis officia, me semper habebis quam paratissimum & nominis TVI obseruantissimum.

Dabam e Museo d. 15. Oct. 1768.

